

HISTORIE VAN HOUTHEM VANAF CA. 1933

AAN HET PAPIER TOEVERTROUWD DOOR TOON PELLEMANS¹

Fons Heijns

Inleiding

Toon Pellemans (1919-2007) was een boerenknecht die in zijn jeugd in Houthem terecht kwam en op de boerderij Willems in Strabeek ging werken. Hij trad later in dienst bij bierbrouwerij "De Leeuw" in Broekhem.

In 1955 trouwde hij met de in Schimmert geboren Nie Aelmans (1924-2013). Het echtpaar kreeg 3 dochters en 2 zonen. Toon - klein van stuk - was een groot en bekende verzamelaar met een enorme wereldwijde collectie bieretiketten². Hij correspondeerde met verzamelaars uit heel de wereld en hield er naast bier-etiketten ook een verzameling postzegels aan over.

Zijn verhaal geeft een aardig beeld van gebeurtenissen uit de beschreven periode.

Zijn (enigszins bewerkt) verhaal opgeschreven begin jaren '90

Houthem was vóór de Tweede Wereldoorlog een welvende zelfstandige gemeente, met als burgemeester P. Hens (1881-1971), gemeentesecretaris Ch. Willems (1887-1959), Guus Laeven (1913-1972) voor financiën en burgerlijke stand en Sjeng Prevoo voor grondzaken.

Het gemeentehuis was in de Onderstestraat (nu bewoond door Deguelle, Meijers en Habets). Nu zijn het drie afzonderlijke wooneenheden, toen was het één geheel³. Binnen was er een toonbank (balie) met drie stoelen, plus zeven stoelen voor huwelijkssluitingen of vergaderingen.

Houthem had drie 'kastelen': mevr. Testa in de Kluis, dr. Erens kasteel Strabeek - nu Theunissen - en baron de Selys op kasteel St. Gerlach, met Thur Meijers als opzichter landerijen en Sleijpen - een broer van Sleijpen de bloemist - als koetsier, met paard en koets en later met een auto.

Er waren twee kloosters: klooster van de paters in Strabeek en het klooster in Vroenhof en twee kerken: één in Houthem en één in het rectoraat Broekhem, in 1935 ingezegend door mgr. Lemmens. Rector Janssens werd bij die inzegening benoemd tot pastoor van Broekhem. Jammer dat wij burgers niet bij die inzegening in de kerk konden. Dus stonden we met een groep uit Houthem allemaal buiten, 's avonds bij donker.

¹ De redactie staat niet in voor de juistheid van zijn herinneringen.

² Niet-alledaagse hobby van Houthemenaar : Een unieke verzameling van bieretiketten. – Land van Valkenburg, 4/1/1963

11.000 bieretiketten. – Land van Valkenburg 31/12/1965

20.000 bieretiketten van bierflessen. – Land van Valkenburg 3/5/1968

55.000 verschillende bieretiketten in Houthem. – Land van Valkenburg, 9/5/1980

³ Zie: Enkele wetenswaardigheden over de panden Onderstestraat 4, 6, 8, 10, 12 en hun bewoners / Fons Heijns. – 't Sjtengelke, 27 (2020) nr. 54 (winter), p. 1/13

Verderop op de Beekstraat woonde boswachter Knols (een broer van de politie), die er vier koeien en een kippenfokkerij had en kuikens verkocht.

Manuscript van Toon Pellemans

In Houthem hadden we drie bakkers: de winkel van Pluijmen, die zelf brood bakte, in de Onderstestraat, bakkerij Stijnen met pension èn bakkerswinkel

Dreessen in de St. Gerlachstraat. Deze kreeg zijn brood met paard en bakkerskar bezorgd door bakker Pie Driessen-Monissen uit Meerssen. Het paard had meer verstand dan Pie, want zo gauw als alles afgeleverd was, ging Pie terug op weg naar Meerssen, maar zo ver kwam hij niet. Zijn paard bleef gewoon stil staan bij het café van Laeven. Het stamcafé van Pie, waar hij na 1 tot anderhalf uur - flink in de olie – vertrok. Het paard wist zijn thuis wel te vinden.

Je had in Houthem ook een Ster-winkel en een textielwinkel voor ondergoed, hemden e.d. Je kon er geen kostuums of 'wegwerpspul' kopen.

Dan was er nog een schoenwinkel van Arbeel, waar je terecht kon voor reparatie of nieuwe schoenen.

Er waren vier hotels/pensions: Cuijpers-Linssen, van de Weijer, hotel Juliana en pension Stijnen.

Houthem had een bierbrouwerij – de Leeuw. Tot ca. 1900 was deze Aachener Export Brauerei in handen van de Duitse firma Dittman & Sauerlander. In 1930 ging de brouwerij over naar de heren P. Chambille de Beaumont en J.H. Philips. Bekend waren de beugelflessen met paard gekenmerkt (net als nu de Grolsch fles) en met etiketten met paard. Deze heb ik zelf nog met de hand opgeplakt⁴. In 1948 kwamen de gewone flesjes met kroonkurk en met andere soorten etiketten.

⁴ Toon Pellemans had nog diverse beugelflessen met paard-afbeelding in zijn verzameling

Rond 1934 kocht dhr. Otermans 'n stuk drassige grond met bomen en struiken, tegenover de brouwerij, de *Loeszèk* geheten, om er een zwembad aan te leggen. Zelf ben ik vaker bij de bouw van zwembad en vijver gaan kijken. Later is er het pretpark bijgekomen. Er was echter destijds een probleem: er was maar één weg daarnaartoe – de Koningswinkelstraat. Zelf moest ik elke dag op mijn fiets over deze weg naar de brouwerij.

Gelukkig kwam daar verandering in, toen de gemeente Houthem op 1 oktober 1940 opging in de gemeente Valkenburg-Houthem. Om een betere verbinding te krijgen met zwembad-brouwerij en kom Valkenburg werd op een onteigend stuk weiland van boer Aarts uit Strabeek een weg aangelegd.

Houthem kende in die tijd zes cafés: Boreas in Vroenhof, Laeven, 't Wit Paard van Frissen, Van de Weijer, Chris Kusters (nu Laheij) en Fien Hermans in Strabeek.

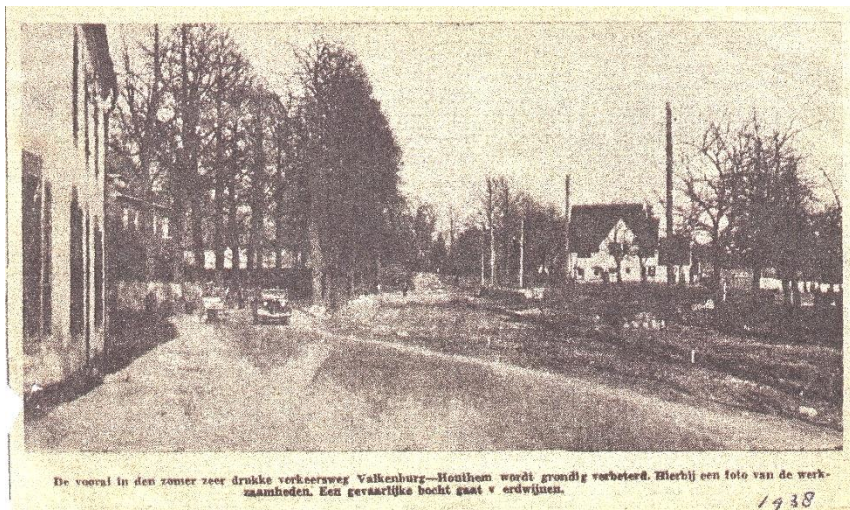
Huisje Boreas in Vroenhof, afgebroken in de jaren '60

Verder had het dorp 2 slagerijen: Walschot in de Onderstestraat en Sander van Caldenborgh op de hoek van begin Strabeek, tegenover de bushalte. Walschot slachtte zelf, maar Van Caldenborgh kreeg het vlees gebracht, maar '*stukkerde*' wel zelf. Walschot kocht de varkens bij de boeren: 100 kg geslacht voor 60-65 gulden.

Gelukkig hadden we in Strabeek een winkeltje van juffr. Bisschops. Zij was toen een jaar of 75 en bij haar kon je alles kopen: snoep, chocolade, boter, melk (fles melk voor 10 cent met inlevering van de fles), eieren (2 cent), wit brood (20 cent),

rond bruin brood (25 cent), 1 liter petroleum voor bijv. verlichting in de koeienstal (15 cent).

Boer Aarts moest in Strabeek nog een stuk weiland afstaan aan de provincie, omdat er een flauwe bocht was bij Aarts en pension Kleijnen en de weg daar te smal was. De weg werd rechtdoor getrokken.

Op de lagere school waren er vier schoolmeesters, allen uit Houthem. Dhr. Delissen was het hoofd en de heren Geuskens, Philippi en juf. Geuskens waren de leerkrachten. Toen Delissen werd gepensioneerd, werd Geuskens als hoofd der school aangesteld en kwam Wiel Curfs erbij als nieuwe schoolmeester.

Zoals gebruikelijk ging meester Albert Philippi in de zomer op vakantie naar Frankrijk, maar helaas stierf hij in zijn hotel in Marseille ten gevolge van een hartstilstand. Albert woonde in de voorkamer van de boerderij in Strabeek. Hij was niet getrouwd en het heeft nogal wat moeite gekost om hem naar Houthem te laten overkomen.

Meester Albert Philippi

Het Houthemse postkantoor gevestigd in een (inmiddels afgebroken) mergel pand werd gerund door Wiel Curfs, een broer van Max van het hotel Curfs-Coevreur. Het postkantoor verhuisde naar juffr. Senden (nu Broers).

Houthem was ook rijk aan boerderijen: Ronckers, Senden, Jules Frissen, Schaepkens, Caelen, Jacobs (nu Engelbert), Moobers, Quaedvlieg (later Schoenmaekers), Erens (voorheen Schoenmaekers uit Voerendaal), Laeven, de Haas (in 1936 Math. Broers), Roebroek (in 1964 Broers), Meex (nu Lemmens bouwbedrijf), de Halder (nu Jongen), Bèr Ackermans, Jo Curfs (nu fotozaak), Fien Willems (nu Coenjaerts), Philippi, Fien Hermans (afgebroken), Broers bij de Beekstraat, Knols (Beekstraat), Aarts, Léon Brands (Ravensbos), Twan Brands (Berkenhof), gebr. Willems (Broekhem, afgebroken), Hendriks (Koningswinkelstraat) en Kengen (naast hotel Juliana, afgebroken). Samen zo'n 28 boerderijen.

Milieuproblemen bestonden er nog niet. De boeren maakten de gierputten leeg en loosden dit op het land of in de wei. Niemand had toen last van die 'fijne geur'.

Boerderij Erens

Tegenover boerderij Math Broers, bij het Mariakapelletje, had IASON het voetbalveld. Maar omdat er meer koeien bijkwamen moest de voetbalclub verhuizen naar de Hadsteeg, eerst het weiland van Jongen (rechts), later naar weiland van Schoenmaekers, links van het voetpad en daarna verhuisd naar het sportpark.

Voetbal- en handbalveld destijds op het tegenwoordige Wijland (de v.m. wei van Broers)

De spoorwegovergang te Strabeek werd tot 1938 bediend door Willem Bremen. Het huisje bij de overweg werd in 1950 afgebroken. In Vroenhof werd de spoorwegovergang bediend door de fam. Hermans. Dat is ongeveer rond dezelfde tijd afgebroken.

In 1942 werd het hele spoor grondig gecontroleerd door Duitse soldaten i.v.m. de doorkomst van een speciale trein die vanuit Duitsland naar Parijs ging, met Hitler en enkele hoge pieten.

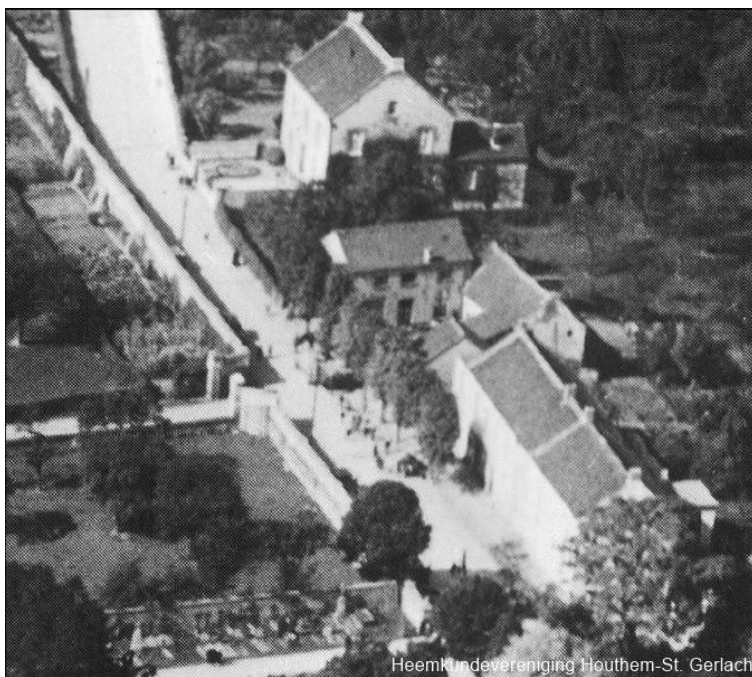
Math Janssen en ik waren dicht bij het spoor op het land bezig, maar moesten meteen 100 meter verder weg, totdat de trein langs gereden was.

In de oorlog is een Amerikaanse bommenwerper bij het beschieten van een Duitse transporttrein neergestort bij kasteel Oost. Velen zijn toen gaan kijken, te voet of met de fiets. Jammer voor de fietsers want de fietsen werden door de Duitse soldaten allemaal afgenomen en op een Duitse vrachtwagen gegooid. Mijn fiets hebben ze later ook gepakt. Het zakje meel dat ik bij Casselli van de Fransche Molen had gehaald, mocht ik gelukkig houden. Ik was toch dicht bij huis (boerderij Willems). Van de Mof kreeg ik wel 'n *Ausweis*.

Toen de Amerikanen in Houthem kwamen, zaten 10 Duitsers bij Willems. Ik heb ze toen een stok met een stukje wit laken gegeven om zich vervolgens aan de Amerikanen over te geven. Dat deden zij met veel angst. Wij waren ze gelukkig kwijt.

Wat er met de melk gebeurde bij de boeren met veel koeien is mij niet duidelijk. Ik weet niet of ze de melk nu naar de melkfabriek in Schimmert of naar Maastricht brachten.

Naderhand kwam daar verandering in. Pie Laeven bracht eerder al melk naar Schimmert, zodoende kregen de kleinere boeren een vraag of ze zich wilden aansluiten bij de melkfabriek in Schimmert. Dat was wel een opluchting. Iedere boer kreeg twee melktuiten van 50 liter, die Pie Laeven iedere dag met de melkauto kwam ophalen. De boter, room of ondermelk voor de kalveren ging op bestelling. Aan het einde van de week kwam Pie met een zakje met het geld. De meeste boeren met 4 à 5 koeien maakten allen boter en witte kaas. De melk ging dan in een centrifuge. Door deze op hoge snelheid te draaien werd de melk gescheiden in room en ondermelk (voor de kalveren). Van de room maakten ze boter. Door een vat steeds rond te draaien kwam er boter met karnemelk. Deze werd veel gebruikt voor pap. Bij ons (Willems) deden ze er voor 4 borden tijdens het koken een fles donker bier erbij (*beerslem*). Dat was lekker voor het slapen gaan, je sliep daarvan als een os.

Rechts onderaan het gemeentehuis, daarnaast het cachot en de later afgebroken boerderij Schoenmaekers (tegenover de toegangsweg naar boerderij Erens) en bovenaan rechts de pastorie

Sjeng Schoenmaekers, naast het gemeentehuis, was wel te vinden voor een vracht met paard en kar. Hij hielp met het vervoer van vrachten voor de gemeente, zoals grondwerk voor de riolering of vrachten voor boeren.

Zelfs ging hij met paard en kar '*slam*' (afval bij kolenwasserij) halen in Hoensbroek. (Wat een afstand voor een paard!). Kolen werden besteld bij de Boerenbond van Jupke Ackermans, een broer van Bèr Ackermans met de os. De kolen werden door Hub Moonen uit Broekhem op de mijn opgehaald en opgeslagen in de schuur naast hotel-café Laheij. Daar kon iedereen kolen of briketten (gruis van kolen gemengd met slam) kopen.

Slam werd ook gebruikt om '*vommen*' te maken, d.w.z. pure klei gemengd met kolengruis. Daar werden een soort ballen van gemaakt, die in de zon werden gedroogd. Deze werden in de winter in het fornuis of de kachel gestookt, zodat het de hele nacht en 's morgens nog heerlijk warm was. Slam met gruis bevroor overigens in de winter niet.

Vommen bleven lang branden, maar ze hadden één nadeel. Bij het schoonmaken van het fornuis of de kachel ontstond er een geweldige stof ('*stub*').

Later kon je bij Hub Moonen slam bestellen. Vervoer met de vrachtwagen was geen probleem en je kreeg er meer voor thuis dan met een kar. Slam werd toen meer gestookt dan kolen. Het was veel goedkoper.

Bij boeren was er eigenlijk geen noemenswaardig probleem. Ze bakten en slachten zelf en melk en eieren waren er volop. Ze werkten ook veel samen bij bijv. de oogst, het mijten, het bieten rooien of het graan dorsen in de winter. De samenwerking ging in vergelijking met de huidige tijd veel beter.

Fons, dat is wat ik weet van vroeger. Ik hoop dat je daar wat aan hebt of kunt gebruiken.

Toon Pellemans

